

JBD-1601010102010100 Seat No. _____

M. A. (Sem. I) (CBCS) Examination

December – 2019

Gujarati

(Old Course) (ભાષા-સાહિત્ય કૌશલ)

Time : 2½ Hours]

[Total Marks : 70

સૂચના : દરેક પ્રશ્નના ગુણ સરખા છે.

૧ નીચે આપેલાં કાવ્યોમાંથી કોઈ પણ એકનો આસ્વાદ કરાવો :

૧૪

(૧) નિર્દોષ ને નિર્મળ આંખ તારી
હતી હજી યૌવનથી અજાણ,
કીધો હજી સાસરવાસ કાલે,
શૃંગાર તેં પૂર્ણ ચિતા મહીં કર્યો !
કૂંણી હજી દેહલતા ન પાંગરી,
કૌમાર આછું ઊઘડ્યું ન ઊઘડ્યું,
પ્હેરી રહે જીવનચુંદડી જરી,
સરી પડી ત્યાં તુજ અંગથી એ!
છો કાળ આવે, શિશિરોય આવે,
ને પુષ્પ કૂંણા દવમાં પ્રજાળે,
સુકોમળી દેહકળી અરે અરે.
વસંતની ફૂંક મહીં ખરી પડી !

– હરિશ્ચંદ્ર ભટ્ટ

અથવા

(૨) નદીની રેતમાં રમતું નગર મળે ન મળે,
પછી આ દશ્ય સ્મૃતિપટ ઉપર મળે ન મળે.
ભરી લો શ્વાસમાં એની સુગંધનો દરિયો,
પછી આ માટીની ભીની અસર મળે ન મળે.
પરિચિતોને ધરાઈને જોઈ લેવા દો,
આ હસતા ચહેરા, આ મીઠી નજર મળે ન મળે.

ભરી લો આંખમાં રસ્તાઓ, બારીઓ, ભીંતો,
 પછી આ શહેર, આ ગલીઓ, આ ઘર મળે ન મળે.
 રડી લો આજ સંબંધોને વીંટળાઈ અહીં,
 પછી કોઈને કોઈની કબર મળે ન મળે.
 વળાવા આવ્યા છે એ ચહેરા ફરશે આંખોમાં
 ભલે સફરમાં કોઈ હમસફર મળે ન મળે.
 વતનની ધૂળથી માથું ભરી લઉં આદિલ,
 અરે આ ધૂળ પછી ઉમ્મર મળે ન મળે.

– આદિલ મન્સૂરી

૨ નીચે આપેલા ગદ્યખંડનું સારલેખન કરો :

૧૪

આનંદ, સૌંદર્ય અને રસનું નિર્માણ - સર્જન એ કવિતાનું સ્વકર્મ-સ્વધર્મ છે. આખા જીવનમાં આ તત્ત્વો વત્તાઓછા અંશે સ્ક્રુટ-અસ્ક્રુટ છે, તેનો આછો-પાતળો શુદ્ધ-અશુદ્ધ અનુભવ દરેકને થાય છે, પરન્તુ તે તત્ત્વોને એક ઉચ્ચ પ્રકર્ષમાં અનુભવગમ્ય કરવાનું કાર્ય કળા કરે છે. એ કરવા-કરાવવાની શક્તિ બીજામાં ઓછી છે. એ કાર્ય સાધવાની પદ્ધતિ - પ્રક્રિયા એ કળાની પોતાની આગવી ખૂબી, વિશિષ્ટતા છે. કવિતા માનવવ્યવહારની પ્રાકૃત વાણીનો આશ્રય લે છે, છતાં તેને એવી અપ્રાકૃત રીતે પ્રયોજે છે કે તેમાંથી એક અનન્ય અસાધારણ રસપ્રકર્ષ અનુભવાય છે. જમીનનો રસ શેરડીના મૂળમાં થઈને ઉપર ચડતો ચડતો જે રીતે એક આહ્લાદદાયક આસ્વાદનીય સ્વરૂપ પામે છે, તેવી જ રીતે કવિતામાં પ્રાકૃત વાણીનું બને છે. કવિતા માનવવાણીમાં રહેલાં બીજરૂપ તત્ત્વો લય, છંદ, અર્થ સંકેત આદિને ખૂબ વિકસાવે છે, અને તે એટલે સુધી કે વાણી એક નવો જન્મ પામે છે. એ નવીન અને અધિક સમૃદ્ધ ઉપાદાન દ્વારા દૃષ્ટ-અદૃષ્ટ અને સુષ્ટ-અસુષ્ટ જગતમાંથી કવિના સૌંદર્ય અને આનંદને સાકાર કરે છે. કવિતામાં આ તત્ત્વ ઉત્તમ રૂપે સિદ્ધ થતાં તેની ત્રિવિધ સામગ્રી, છંદોલય, શબ્દ, વિચાર-શૈલી અને આંતરિક તત્ત્વ દ્યુતિના એક સરખા ઉત્કટરૂપના ત્રિવિધ પ્રકર્ષરૂપે દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

– સુન્દરમ્

અથવા

૨ નીચે આપેલા ગદ્યખંડનું વિવરણ કરો :

કલા એ પ્રત્યાયન (Communication)ની પ્રક્રિયા છે, એ વાત સાચી છે; પણ કવિ ભાવકને શું પહોંચાડે છે ? અનુભવનો સાર ? રહસ્ય ? બોધ ? નર્થો અનુભવ ? નહીં જ. એ પહોંચાડે છે આકૃતિ સમેત અનુભૂતિ, અનુભૂતિએ લીધેલો આકાર. સિંધુ ભરતીની પેઠે કવિની ભાવભારતી પણ આરોહ-અવરોહયુક્ત કોઈ વિશિષ્ટ આકારમાં જ આવે છે, અથવા સર્જનની બીજી ક્ષણે એ ભાનપૂર્વક અનુભૂતિને કોઈ આકાર આપે છે; પણ અનુભૂતિ થવી એમાં કવિચિત્તની લાક્ષણિકતા હશે, પણ સર્જકતા નથી હોતી. અનુભૂતિ થવામાં કવિની સર્જકતાનું કર્તૃત્વ હોતું નથી; એ તો હોય છે એ જ્યારે અનુભૂતિને માધ્યમમાં કોઈ આકાર વિશેષમાં પ્રગટ કરે છે તે પ્રક્રિયામાં. એટલે છેવટે તો સર્જકતાનો પ્રશ્ન એ માધ્યમ દ્વારા અભિવ્યક્તિનો પ્રશ્ન બની રહે છે.

— ઉશનસૂ

૩ છંદ એટલે શું ? તે સમજાવી તેના પ્રકારો જણાવી, ચોપાઈ અને દોહરાનું બંધારણ સદષ્ટાંત સમજાવો. ૧૪

અથવા

૩ અલંકાર એટલે શું ? તે સમજાવી તેના પ્રકારો જણાવી, ઉપમા અને વ્યતિરેક અલંકારની વ્યાખ્યા આપી ઉદાહરણ આપો. ૧૪

૪ જોડણી વિચાર સમજાવી તત્સમ જોડણીના નિયમો અંગે સાધાર ચર્ચા કરો. ૧૪

અથવા

૪ પ્રૂઠવાચન એટલે શું ? તે સમજાવી પ્રૂઠ સુધારણાની વિવિધ સંજ્ઞાઓને સોદાહરણ દર્શાવો. ૧૪

૫ ટૂંક નોંધ લખો : (કોઈ પણ બે) ૧૪

(૧) મંદાકાન્તા છંદનું બંધારણ જણાવી ઉદાહરણ આપો

(૨) શબ્દાલંકારોની સાધાર ચર્ચા કરો

(૩) તદ્ભવ જોડણીના નિયમો જણાવો

(૪) જોડણીમાં પરભાષાના શબ્દોના નિયમો.